
АКАДЕМІЯ НАУК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Науково-інформаційний вісник

Том – № 1–2 (99–100), 2017

В.о. головного редактора акад. С.І. Табачніков

Заступник головного редактора акад. В.І. Шпак

Віце-президент АН ВОУ

з видавничої діяльності акад. І.С. Зозуля

Відповідальний за випуск акад. Ю.Л. Мосенкіс

Редакційна колегія

К.В. Аймедов, д-р мед. н., проф. (Україна); В.В. Бабієнко, д-р мед. н., проф. (Україна); Л.В. Баль-Прилипко, д-р техн. н., проф. (Україна); П.А. Воробей, д-р юридич. н., проф. (Україна); Є.Г. Гриневич, д-р мед. н., проф. (Україна); В.З. Гришак, д-р техн. н., проф. (Україна); І.І. Дейнега, канд. істор. н., доц. (Україна); Г.І. Демидась, д-р с-г н., проф. (Україна); О.М. Дзюба, д-р мед. н., проф. (Україна); С.В. Зябліцев, д-р мед. н., проф. (Україна); Б.Б. Івнев, д-р мед. н., проф. (Україна); В.І. Карповський д-р вет.н., проф. (Україна); С.Б. Кузікова, д-р психолог. проф. (Україна); Є.В. Кришталь, д-р мед. н., проф. (Україна); В.П. Ляхоцький, д-р істор.н., проф. (Україна); М.В. Маркова, д-р мед. н., проф. (Україна); О.П. Мельник, д-р вет.н., проф. (Україна); С.І. Мірошніченко, д-р техн. н., проф. (Україна); Ю.Л. Мосенкіс, д-р філол. н., проф. (Україна); В.О. Мойсеєнко, д-р мед. н., проф. (Україна); Н.О. Михальчук, д-р психолог. н., проф. (Україна); Л.О. Омелянчик, д-р фармацевт. н., проф. (Україна); О.С. Осуховська, д-р мед. н., снс (Україна); Р.Г. Процюк, д-р мед. н., проф. (Україна); С.І. Табачніков, д-р мед. н., проф. (Україна); А.В. Череп, д-р економ. н., проф. (Україна); Р.В. Шатров, канд. техн. н., доц. (Україна); Л.Ф. Шестопалова, д-р психолог. н., проф. (Україна); А.В. Шостак, канд. соц. н., проф. зі спеціальності «соціологія управління» (Україна); В.І. Шпак, д-р істор. н., проф. (Україна); Є.М. Харченко, д-р мед. н., проф. (Україна)

Редакційна рада

Є.Є. Александров, д-р техн. н., проф. (Україна); В.І. Андрейцев, д-р юридич. н., проф. (Україна); В.П. Андрущенко, д-р філософ. н., проф. (Україна); Б.М. Андрушків, д-р екон. н., проф. (Україна); В.Ф. Баранівський, д-р філософ. н., проф. (Україна); С.В. Бобровник, д-р юридич. н., проф. (Україна); О.О. Біляєва, д-р мед. н., проф. (Україна); А.В. Васильєв, д-р техн. н., проф. (Україна); Ю.В. Вороненко, д-р мед. н., проф. (Україна); А.Ф. Головчук, д-р с-г н., проф. (Україна); З.М. Грицаєнко, д-р біол. н., проф. (Україна); П.П. Говоров, д-р техн. н., проф. (Україна); І.Т. Горбачук, д-р техн. н., проф. (Україна); Ю.В. Думанський, д-р мед. н., проф. (Україна); І.Г. Ільницький, д-р мед. н., проф. (Україна); І.С. Зозуля, д-р мед. н., проф. (Україна); С.К. Євтушенко, д-р мед. н., проф. (Україна); Б.С. Зіменковський, д-р фармацевт. н., проф., акад. НАМН України (Україна); І.П. Ковальчук, д-р географ. н., проф. (Україна); П.Г. Кондратенко, д-р мед. н., проф. (Україна); Ю.М. Кузнецов, д-р техн. н., проф. (Україна); Л.Б. Кулікова, д-р пед. н., проф. (Україна); В.І. Курило, д-р юридич. н., проф. (Україна); В.М. Лісовий, д-р мед. н., проф. (Україна); Б.В. Михайлов, д-р мед. н., проф. (Україна); В.М. Мороз, д-р мед. н., проф. (Україна); В.Є. Михайленко, д-р техн. н., проф. (Україна); О.С. Падалка, д-р пед. н., проф. (Україна); І.Я. Пінчук, д-р мед. н., проф. (Україна); В.Ф. Погребенник, д-р філолог. н., проф. (Україна); М.В. Поляков, д-р фіз.-мат. н., проф. (Україна); С.К. Рудик, д-р вет.н., проф., (Україна); Павло Сиса, д-р біол. н., проф. (Польща); В.А. Сминтина, д-р фіз.-мат. н., проф. (Україна); М.І. Степаненко, д-р філол. н., проф. (Україна); В.І. Сіпигій, д-р мед. н., проф. (Україна); В.І. Цимбалюк, д-р мед. н., проф., акад. НАМН України (Україна); В.І. Шакун, д-р юридич. н., проф., акад. НАПрН України (Україна); С.В. Шевчук канд. філол. н., проф. (Україна); В.Ф. Ходаковський, канд. істор. н., проф. (Україна)

ЗМІСТ

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА ВГО «АКАДЕМІЯ НАУК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ» АКАД. ДУБИНИ М.І. ДО УЧАСНИКІВ ЗВІТНИХ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ 17 ГРУДНЯ 2016 р.	6
ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ ВГО «АКАДЕМІЯ НАУК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ» ДО УСІХ АКАДЕМІКІВ, КОЛЕГ, ЧИТАЧІВ «НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ВІСНИКА»..	7
ВСТУП. МИКОЛА ІВАНОВИЧ ДУБИНА – ЛЮДИНА ВЕЛИКИМИ ЛІТЕРАМИ	8
ОСНОВНІ ВІХИ ЖИТТЯ ТА ТВОРЧОСТІ АКАД. ДУБИНИ М.І	11
ДО ПАМ'ЯТІ МОГО СОРАТНИКА, ДРУГА ТА НАСТАВНИКА МИКОЛИ ДУБИНИ	18
<i>В.І. ШПАК</i> ТАЛАНТ, ОГРАНЕНИЙ ДОЛЕЮ	22
ПРО ЯКУ ПРОФЕСІЮ Я МРІЯВ (ДЕЯКІ СПОГАДИ ДОКТОРА ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК, ПРОФ. М.М. ДУБИНИ ПРО БАТЬКА)	36
<i>С.К. РУДИК</i> ГЕНЕРАТОР НАТХНЕННЯ	39
<i>І.С. ЗОЗУЛЯ</i> АКАДЕМІК ДУБИНА МИКОЛА ІВАНОВИЧ	40
<i>С.В. ШЕВЧУК</i> СУМЛІННИЙ РАТАЙ НА УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІ	41
<i>З.М. ГРИЦАЄНКО</i> ВИДАТНИЙ І НЕЗБАГНЕНИЙ	43
<i>П.П. ГОВОРОВ</i> РОЗДУМИ ПРО ПРЕЗИДЕНТА АКАДЕМІЇ НАУК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ АКАДЕМІКА ДУБИНУ М.І.	44
<i>Р.Г. ПРОЦЮК</i> ТАЛАНОВИТИЙ ОРГАНІЗАТОР, УЧЕНИЙ, ПЕДАГОГ	46
<i>В.Ф. ПОГРЕБЕННИК</i> ПРОФЕСОР МИКОЛА ДУБИНА ЯК ПРЕКУРСОР ЗМІНИ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОЇ ПАРАДИГМИ ТА ДОСЛІДНИК-ПОЛІГІСТОР	47
<i>Ю.Л. МОСЕНКІС</i> МИКОЛА ІВАНОВИЧ ДУБИНА – ОДИН ІЗ ПРОВІДНИХ ОРГАНІЗАТОРІВ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ	50
<i>І. Т. ГОРБАЧУК</i> ДУБИНА МИКОЛА ІВАНОВИЧ – ВЕЛИКИЙ УКРАЇНЕЦЬ	51
<i>І.І. ДЕЙНЕГА</i> ПРАЦЯ – ЦЕ ВСЕ ЖИТТЯ.....	52
<i>О.О. БІЛЯЄВА</i> ВЗІРЕЦЬ УКРАЇНСЬКОГО ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО ТА ІНТЕЛІГЕНТА	53
<i>П.А. ВОРОБЕЙ</i> СИН ВОЛИНСЬКОЇ ЗЕМЛІ.....	53
<i>В.В. БАБІЄНКО, К.В. АЙМЕДОВ</i> ПОРТРЕТ	55
НЕКРОЛОГИ.....	71

ТАЛАНТ, ОГРАНЕНИЙ ДОЛЕЮ

В.І. Шпак,
*професор Інституту журналістики
Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Науковому, освітянському та літературному світу в Україні та за її межами добре відомо ім'я вченого-літературознавця, критика, публіциста, педагога і громадського діяча Миколи Івановича Дубини.

Десятки років самовідданої творчої праці, непохитна вірність своєму громадянському обов'язку, безмежна любов до своєї Батьківщини беззаперечно внесли його до когорти провідних знаних людей України, якими пишається наша держава.

Але, Миколо Івановичу, все колись починається. Повернемося до того часу, коли в сім'ї Дубин

народився хлопчик. Розкажіть, будь ласка, що то був за час, якою тоді була Ваша «мала батьківщина», якими були Ваші батьки, діди, бабусі?

Народився я 2 (15 за старим стилем) січня 1932 року на Волині. Батьки мої були простими людьми, хліборобами, козацького роду. У переліку козацьких листів, між іншим, згадується наше прізвище.

Ваш рід походить від волинських чи запорозьких козаків?

Від запорозьких козаків. У лихі години чимало волинян утекло до них. Тому там і знайшлося місце для Дубин. У нашому селі Дідичі

Ківерцівського (колись Цумівського) району Волинської області було багато Дубин, а серед них одних Микол 10 чоловік. Так що дуже важко було розрізнити мене серед інших. Не завжди можна було сказати, хто це написав або хто це виступив...

Мати моя, Ганна Климівна, походила з роду Сосницьких. Це була проста красива жінка з довгою гарною косою, чорними очима, тиха, покірпа людина, яка мала дуже добре серце і ні на кого не тримала зла.

Батько був холериком, точно з Дубин. 1939 року (а ми ж тоді були, як колись казали, під «буржуазною Польщею») поляки вирішили повністю «шляхтизувати» Волинь, тобто зробити українців поляками. Батько мій виступив (як у нас казали «мав протест») проти цього і з Дубинських зробив прізвище Дубина. Отак ми й пішли – Дубини без «-ський». Тато вважав, що Дубинський – це польське прізвище. Гадаю, що він помилявся, але що вже зробиш, що зроблено те зроблено.

А прізвище матері теж польське?

Чому польське? Українці теж мали такі прізвища. Прізвище «Сосницькі» було більш характерним для білорусів та поляків.

Всі ми жили в селі Дідичі, де батько свого часу був головою колгоспу.

А корені мами?

Корені мами були теж із хліборобів. Я ще пригадую свого діда Кліма і бабу Василю. Найбільшим подарунком на Новий рік для мене були два червонобокі яблука, які дід дивним чином зберігав для мене у коморі. Це був найсолодший і найжаданіший подарунок. Я досі, маючи вже солідні роки, згадую ті яблука з вдячністю. До речі, на дачі у нас, де багато старих яблунь, росте і така, що родить яблуками, як з мого дитинства. Коли я тільки ще познайомився з моєю нинішньою дружиною, вона пригощала мене саме цими яблуками з її саду.

Ви розповіли про дідуся і бабусю по матері, а по батькові?

Батькову рідню знаю трохи менше. Дід Ілля, батько мого тата, був також холериком. Він з

якихось причин не дуже любив мого батька, тому у нас в гостях бував мало, та й ми гостювали у нього лише зрідка. Він більше любив свого старшого сина Грицька, з ним він і жив. А бабусю по батькові я і не пам'ятаю, вона рано померла. Мати розповідала, що це була дуже красива жінка, від якої завжди віяло теплом і турботою про родину.

А Ваша родина, взагалі, була великою?

Родина батька була великою. У нього були ще дві сестри – Катерина і Настя та брат Грицько, ще двоє дітей померло. Так що, бачите, шестеро дітей було...

Зрозуміло. А у мами рід великий?

Ні, у мами був брат Антон, до речі, мій хрещений батько, і була сестра Марфа. Тітка Марфа жила у сусідньому селі, а мій хрещений жив у Дідичах... Мені він видавався гарною людиною. Я пригадую, коли я вже був студентом, від допомагав мені, давав гроші на дорогу, і так я їхав із вдячністю до свого хрещеного батька.

Ваші батьки не були заможними людьми?

Батько мій належав до бідняків, тобто до людей, які мали всього три гектари землі. У 1939 р. у нас її стало ще менше, почалася «парцеляція»: один гектар залишився у матері, а у батька – пів-гектара. Тож ці півтора гектара поміняли на іншу землю і виїхали на хутір. Там ми отримали три гектари землі, на яких побудували хату, і там довгий час жили. Так що під час німецької окупації ми жили на хуторі.

Ви казали, що Ви були охрещені. Обряд відбувся у православної церкви?

Мене хрестили в церкві села Дідичі. Хрестив мене батюшка на прізвище Сльозка.

Це Ви пам'ятаєте чи Вам переказували?

Це мати мені розповідала. А того батюшку я знав пізніше. Пригадую, що він завжди запрошував мене стояти в церкві та тримати його клобук. Я вважав це за честь. А він завжди давав мені додому просфору, і я дуже гордився, що міг принести її батькам...

Ви ходили до православної церкви чи до греко-католицької?

Ми ходили до православної церкви.

А взагалі в селі люди були якої віри?

У Дідичах тільки кілька людей були греко-католицької віри, а всі інші – православні.

На Волині у цей час було багато католиків?

На Волині католиків було небагато, принаймні, менше, ніж на Львівщині. Львівщина перейшла одразу на греко-католицьку традицію відповідно до Люблінської унії. Волинь же була православною, і її жителі дуже прагнули залишитися вірними цій релігії, бо вважали, що православ'я і є частиною національної ідентичності. Релігійну конфесію вони ототожнювали з національністю.

Миколо Івановичу, виходить, що вся Ваша родина жила у Дідичах?

Так, і нікуди не переїжджали і не виїжджали.

Отже, всі Ваші дитячі роки пройшли у Дідичах. Ви жили разом з мамою і татом чи, як зараз модно, у дідуся з бабусяю?

Для моєї мами це був уже другий шлюб. Від першого чоловіка вона мала доньку. А батько пристав до неї у найми, власне, у приймаки. Тож я у матері – друга дитина, а у батька – перша. Так ми і жили у маминій хаті. Хата була невеличка, май-

же така, як шевченківська, може трохи краща. Ми у 1946 чи 1947 році знову повернулися у село: села тоді знову «укрупнялися».

Сестра була старша за Вас, чи означає це, що саме вона доклала найбільших зусиль до Вашого виховання?

Можна сказати, що виріс я на руках у своєї матері, бо сестра не завжди мене доглядала.

Вона була набагато старша від Вас?

На 7 років. Небагато, але в дитинстві це відчутно.

А у Вашій родині був якийсь розподіл обов'язків по господарству?

Розподілу обов'язків не було. Хатні справи виконувала мати. Батько більше працював.

Скажіть, будь ласка, хто був головним у Вашій родині?

Як правило, мама. Вона завжди казала, коли давала розпорядження, що то батько наказав: мама була розумною, працювитою, доброю жінкою. Суперечки між батьками інколи були, але сварилися дуже рідко. Тоді мама десь на тиждень «виходила з ладу», нездужала. Все буквально зупинялося...

Які ж забавки були у той час у хлопчиків?

Батько. Дубина Іван Ілліч

Мати. Дубина Анна Климівна

Не так багато. Я пригадую весняні вечори, коли ми збиралися гуртом, грали у квадратики, у городки. Пам'ятаю, у селі була початкова школа. Сестра її відвідувала, і якщо вона вчила якийсь вірш, то я знав його раніше – бо мав добру пам'ять. У селі був великий вигін, там щонеділі збиралися чоловіки і вели свої теревені. Я приходив до них і читав їм вірші. Навіть заробляв якісь гроші, хтось давав цукерки, і це було надзвичайно приємно для мене. Я читав вірші і вони мене хвалили. Кожен дорослий волів мене ще й погладити по голові.

А ось з тих часів, дитячих, юнацьких, залишилися у Вас друзі, які згодом йшли з Вами по життю?

Знаєте, я мав хороших друзів. У нас була тільки початкова школа, а потім «семирічка» на базі тієї школи. А в середню школу треба було ходити десь кілометрів зо три. А зразу після війни, як правило, ми ходили в третю зміну. У той час Волинь була, я б сказав, не зовсім спокійною територією. Там діяло чимало різних військових формувань, не завжди миролюбних. Частенько навідувалися «бандерівці», які не дуже приязно ставилися до нашого навчання у «совецькій» школі. Казали, що краще не вчилися б взагалі.

Вам було сім років, коли розпочалася Друга світова війна. 1939 рік, Ви ще мала дитина, і все ж, що залишилося у пам'яті від того часу?

Я все пам'ятаю, причому чітко, ніби це вчора відбувалося.

Першою зайшла в село Червона армія чи німці?

Червона армія. Я пригадую, як зібралось багато людей, які з приємністю зустрічали червоноармійців.

Вітали?

Вітали: і хлібом-сіллю, квітами... чим мали, ділилися. І я був там серед людей. Всі навколо співали пісень, танцювали. Але скоро такий позитивний настрій змінився... Селяни були невдоволені новою владою і почали нарікати на неї. Таким мені запам'яталося визволення західних українців у 1939 році.

Радість швидко змінилася великим гнівом. Ситуація загострювалася через намагання влади швидко організувати колгоспи.

Ви пішли у колгосп?

Ні, ми у колгосп одразу не вступили.

Ви не боялися, що Вас покарають?

Репресували у селі багатьох. У кого хати під бляхою, то вже куркулі і вороги народу.

А Ваша родина?

Наша родина не постраждала, бо, як я казав, у нас було тільки три гектари землі. І батько нікуди не вступав, тримав середину: ні туди, ні сюди.

У той час до початкової школи брали у якому віці?

Тоді йшли до школи у сім років. Але я пішов у шість, бо не хотів сидіти вдома. Я знав вже табличку множення і вмів писати всі літери.

Ви пішли до школи ще «за Польщі», а згодом прийшли «совєти». Що змінилося?

Змінилося практично усе. А під час німецької окупації, у 1939 році, коли ми знову пішли у перший клас, я почав добре вчитися, виконувати завдання, гарно писати. До речі, каліграфія у мене залишилася ще з тих часів.

Отже, Ви знову пішли у перший клас, а підручники змінилися?

Слід сказати, що коли я йшов до школи, то мав українські підручники. У старших класах відбувався розподіл на польські і українські класи.

А з першого класу?

З першого класу я був у тій групі, яка вивчала польську мову тільки на окремих уроках. А всі інші предмети викладали українською.

Ви закінчили початкову школу відмінником чи ні?

Так, відмінником. А потім «семирічку» відмінником, а у середній школі мав декілька четвірок, зокрема з німецької мови.

А польською мовою Ви добре володієте?

Володію. Аби мені пожити тиждень-другий у Польщі, то я вільно заговорив би польською мовою. Я все розумію, читаю польські тексти. До речі, останні роки мене запрошують почитати лекційні курси з української літератури, історії в польських вишах. Може, і погоджусь. Тоді попрактикуюсь. Пригадую, що на початку дев'яностих ми з моєю дружиною їздили до Праги, куди мене запросили до Карлового університету. Там я мав можливість ще й спілкуватися з колегами трошки чеською мовою. Моя дружина чудово

знає чеську, вона жила в Празі з батьками. Батько в неї був на дипломатичній службі. Вона і підтягнула мене трошки. Хоча була зі мною і все чудово перекладала. Ще коли ми з нею познайомилися, вона краще розмовляла чеською, ніж українською. Тож, як бачите, я і раніше вже був знайомий з цією слов'янською мовою. А мені натомість довелося їй трохи допомогти перейти на українську. Вона мені багато набирала тексту моїх рукописів, бо добре друкувала на машинці. Так і перейшла на українську.

Миколо Івановичу, а як для Вас розпочалася Велика Вітчизняна війна? Чим запам'ятався той червневий день?

Мушу сказати, що початок війни був для нас надзвичайною подією... На світанку 22 червня ми прокинулися від страшного гуркоту, то німецькі літаки бомбили замок в Олиці. Коли містом володів могутній рід Радзивілів, воно не поступалося Луцьку ні за кількістю населення, ні в економічному та адміністративному значенні. Костел Святої Трійці, до речі, вважали другим духовним закладом Польщі. Чимало поляків на Великдень приїздили у наш костел, бо перший був у Варшаві, а другий – у нас, в Олиці.

Велика війна прийшла несподівано?

Були розмови про можливий напад німців, але панічних настроїв не було.

Треба сказати, що люди вже щось подібне пережили під час вторгнення Червоної армії.

Як швидко німці зайшли у село?

Незважаючи на те, що кордон був поруч, німці з'явилися у нас не одразу.

Червона армія тримала оборону?

Ні, боїв не було.

Селяни зустрічали німців так, як свого часу вітали Червону армію?

Може було менше ентузіазму, але зустрічали квітами. Я бігав на шлях дивитися на колони німецьких машин. Їхні солдати були привітні і кидали дітям цукерки. Правда, то були цукерки з Луцької кондитерської фабрики.

Батько був з родиною?

Ні, батька ще до початку війни забрали в армію. Він належав до польських офіцерів – уланів.

А як так сталося?

1939 року його ще поляки забрали на військову перепідготовку, і прямо звідти він пішов воювати з німцями. Так що батько розпочав війну у складі польської армії. Після окупації Польщі він повернувся додому, йому дали тиждень на відпочинок. Він дав чесне слово, що повернеться у радянську армію. Слово своє він стримав, відступав з червоноармійцями аж до Москви, а звідти дійшов аж до Магдебурга. Двічі був поранений, пройшов Росію, всю Україну, Польщу.

Рядовим солдатом?

Батько був солдатом-артилеристом. Приніс додому цілий іконостас нагород. Серед них пам'ятаю медалі: «За відвагу», «За взяття Берліну», «За оборону» різних міст та багато інших.

Ви казали, що німці пройшли, навіть не заїхавши в село? Як довго тривало безвладдя?

Німці приїхали у село десь за півтора місяця. З перших днів нової окупації голови підняли багаті, ті, кого переслідували за радянської влади. Насправді, самоорганізувалися. З приходом німецької армії націоналістичні організації вийшли з

*Підпис на звороті -
Сину Миколі від батька, березень 1945 р.*

підпілля. Саме вони взяли відповідальність за налагодження нового життя.

А коли зайшли німці, то молодих хлопців не «підчищали»?

Німці їх до війська не брали. Вони могли піти працювати у поліцію шуцманами, тоді їм давали одяг, зброю.

Хлопчиком Вам довелося жити за трьох устроїв: за Польщі, радянської влади та нового німецького порядку. Чи бачили Ви у них якусь різницю?

Скажу єдине, за німців було безправ'я.

Населення співчувало євреям?

Односельці не тільки співчували, але й допомагали чим могли. Моя мати також переховувала одну єврейку з дитиною.

Скільки тривала окупація?

З 1941 по 1944, три роки.

Отож, війну мені довелося відчувати сповна, побачити і звірячу лють, і людське горе, і невичерпні жіночі сльози – все це я пережив.

За німців школа працювала?

Школа працювала тільки один рік, перший, а далі ніхто не хотів нести за неї відповідальність...

На той час Ви фактично закінчили два класи?

Два чи три класи, і навчання перервалося на декілька років.

Миколо Івановичу, чи правду кажуть, що вояки УПА користувалися підтримкою місцевого населення, і всі їхні дії були спрямовані у той час проти німців?

Принаймні, ніхто з них не дружив із німцями. Бандерівці були категорично проти німецької окупації і боролися із загарбниками усією силою.

На Вашу думку, чи можна визнати УПА складовою частиною тих, хто досяг перемоги над фашизмом?

Думаю, що так. Вояки УПА були не тільки підпільниками, диверсантами чи партизанами, вони проводили цілі військові операції проти німців. Гітлерівці були особливо жорстокими до українських націоналістів.

Ви не мали жодних відомостей про батька?

Ні, не мав.

Турбота про двох дітей цілком лягла на материні плечі? Діти залучалися до праці?

Весь час працювали.

Так що у домі була, хоч і мала, але чоловіча рука?

Була то була, але не все було так безхмарно.

Голодували?

Не можу так сказати. Молоко і хліб у нас були завжди. М'ясо та сало – лише на свята...

І все ж таки Червона армія прийшла на Волинь... Люди знову зустрічали її з квітами?

Ні, вже так не зустрічали. Цього разу вона прийшла тихо.

Ви пам'ятаєте, як у село прийшла Червона армія?

Так, я навіть нарис про це написав, який було надруковано на першій сторінці «Літературної України»...

Першого вересня 1944 року Ви знову пішли до школи?

Наша початкова школа стала семирічною. Так що я пішов у Дідичівську семирічну школу, одразу у 5-й клас.

Яким було те повоєнне життя?

Важко було. Не було, що взути, на чому писати.

Ви тоді були підлітком. Чим жили, чим захоплювалися, про що мріяли?

Навіть не знаю, що сказати. Мрії були досить тривіальні. Пам'ятаю тільки роботу, з ранку до ночі... Коли тяжко працюєш, то не особливо думаєш про майбутнє. Єдине, чого хотілося, щоб повернувся батько...

Література подобалася Вам ще з початкової школи?

Книжок було дуже мало...

Любов до читання, до літератури виникла сама собою?

Напевне, ні. Моя мати дуже любила читати. Вона знала дуже багато віршів. То були найщасливіші вечори, коли я сидів біля мами, а вона мені щось читала... І зараз люблю, коли ми вдвох, і моя дружина мені читає...

Перші літературні розвідки, це були просто шкільні твори чи щось більш серйозне?

Я писав дуже гарні шкільні твори. Вчителі завжди мене хвалили, а друзі не могли дочекатися, коли я напишу, щоб швиденько списати...

Отже, Ви вже у школі знали, що будете літератором?

У школі визнавали те, що я маю схильність до літератури.

Скільки Вам було років, коли Ви закінчили школу? Шістнадцять.

Сумнівів куди вступати вчитися далі не було?

Ні, не було. З Василем Іпатюком, моїм другом, ми одразу поїхали до омріяного Львова... Та трохи спізнилися, так що вступні іспити треба було доскладати... Мені довелося демонструвати знання з української мови.

Скільки іспитів Ви складали?

Одинадцять чи дванадцять, навіть географію складали.

А яку Ви обрали спеціальність?

Я вступав на історико-філологічний факультет.

Чому Ви обрали саме Львівський педагогічний інститут?

Ви не забувайте одного, що ми були сільськими дітьми. Для мене саме слово «педагог» було вершиною мрії. Найосвіченішими людьми на селі були вчителі...

Коли повернувся батько?

Батько повернувся у 1948 році. Після Перемоги він ще три роки був у Магдебурзі.

Щось розповідав про війну, свої подвиги?

Він привіз купу фотографій... Багато розповідав про свої подвиги...

Батько повернувся і пішов працювати у колгосп?

Його одразу обрали головою колгоспу.

Що можете сказати про Ваше студентське життя?

Важко було, надзвичайно важко... Було багато друзів... Я був комсоргом курсу, а потім заступником секретаря комітету комсомолу інституту. Саме в цей час я почав писати свої літературні праці...

Я ще пригадую, як виступав з першими своїми творами на різних конференціях. Навіть отримав невелику премію на Міжреспубліканській нараді молодих учених. Тоді я вже був головою НСТ – наукового студентського товариства...

Доля дарувала Вам лідерські риси. Скажіть, будь ласка, які риси лідера Ви цінуєте найбільше?

Коли біля тебе є люди. Це основне. Справжні, вірні, які поділяють твої погляди, хочуть з тобою говорити, слухати, допомагати.

Отже, лідер – це людина, яка вміє спілкуватися і організовувати навколо себе інших?

Певною мірою так. Бо ще є одна риса, яка робить людину лідером – її світоглядні погляди... Лідерство – це ще й величезна відповідальність...

І Ви, молодий хлопчина, одразу після закінчення університету, без будь-якого досвіду обійняли посаду директора школи? Не було боязко?

Після закінчення педінституту я п'ять років пропрацював директором школи. Думаю, що мене рекомендували на цю посаду через мою наукову та громадянську активність...

Страху не було, лише тягар великої відповідальності... А відповідальність тоді була не така, як зараз. Щось не так і тюрма. Директорські голови летіли наліво і направо.

Напевно, був у Вас такий момент, коли партійні керівники говорили прямо: «Миколо Івановичу, чи не час Вам вступити до партії?»

Ясно, що було.

Ви так і не вступили до КППС?

Я не вступав до компартії.

Не шкодуєте?

Ні, не шкодую.

Не думаєте, що Ваше життя могло змінитися?

Могло змінитися кардинально, якби я вчасно вступив до партії. Але, що було, те було.

Як Ви оцінюєте тогочасну систему освіти?

Та система, безумовно, давала певне коло знань, але, переважно, навчання було заідеологізоване.

Чи могли би Ви порівняти суму знань випускників тогочасної вищої школи і сучасної?

В освоєнні обов'язкової програми безумовна перевага випускника. Сучасний випускник має більш широкий і вільний доступ до інформації, можливість мати набагато глибші знання, але чомусь цього не дуже хоче. Можливо й вчителі не ті...

А у кого вчився молодий директор школи? З кого Ви брали приклад? Хто був Вашим наставником?

Я мав одного наставника, якого справді любив, шанував і шаную й досі. Це професор, доктор філологічних наук, а тоді кандидат наук, Яків По-

рфирович Білоштан... З 1962 року перейшов на роботу до Київського університету імені Т. Шевченка, де довгий час обіймав посаду декана філологічного факультету.

Це він забрав Вас на роботу у Київський університет?

Ні. Він став деканом пізніше. Я прийшов в університет з Президії Академії наук України, де працював старшим науковим співробітником.

Після роботи у школі я вступив до аспірантури Київського університету імені Т. Шевченка на кафедру історії української літератури, де навчався три роки.

А Ви можете сьогодні уявити, що простий сільський хлопчина, навіть директор школи, з Волині, без чийсь допомоги може вступити в аспірантуру КДУ?

Не можу.

У ті роки це було можливо?

А тоді було можна. Бо відбір йшов, виходячи з рівня знань...

Миколо Івановичу, в якому році Ви вступили до аспірантури?

Я вступив у 1960 році...

В аспірантурі я вчився на стаціонарі. Я написав дисертацію за два роки. У вільний від навчання час читав лекції.

Я робив своє дослідження з серцем і душею, воно було надзвичайно близьким для мене.

Де відбувся захист дисертації?

В Інституті української літератури.

Миколо Івановичу, Ви на той час вже були одружені?

Так, одружився у 1962 р., на другому курсі аспірантури. Моя перша дружина закінчила Інститут іноземних мов і працювала зі мною ще у середній школі у Локачах. З того часу ми були знайомі і підтримували зв'язки... Але доля розпорядилася так, що ми розлучилися з нею. Так трапилося. Не знаю чому, було щось таке, що не з'єднувало нас на рівні підсвідомості. На жаль, вона вже померла... Я одружився вдруге. Але, як кажуть, від долі не втечеш – розлучився вдруге. Доля вела мене до іншої...

Від першого шлюбу у мене залишився син. Він закінчив Київський університет імені Тараса Шевченка, літератор. Пішов моїми слідами.

Гени передалися?

Ймовірно. Захистив кандидатську, докторську дисертації, професор. Нині працює завідувачем кафедри літератури Київського національного університету культури і мистецтв.

Ви пишаєтеся своїм сином?

Можна так сказати, я намагався «зробити з нього людину», гарну людину, багато передав йому того, що знаю сам. Зараз він працює, нарікань немає, знає власний предмет, має гарну бібліотеку. Я переживаю за нього, бачу його недоліки, мені буває прикро, говорю йому про це, інколи навіть серджусь...

А у сина вже є діти?

Так, донька.

Багато проводите часу разом?

Намагаємося бути разом, частіше, звичайно, на свята. Ходимо один до одного в гості, гуляємо, спілкуємось. Синова родина дуже близька мені.

Отже, після закінчення аспірантури Ви поринули у світ науки?

Ні, я пішов працювати у Держлітвидав України, старшим редактором. Освоював редакторський фах протягом двох років. Потім мені запропонували місце старшого наукового співробітника у Президії Академії наук України. Тоді я перейшов на наукову роботу.

Чи не думали Ви тоді, що самі будете президентом Академії наук вищої освіти України?

Ні. Правда, у Президії я працював на досить цікавій роботі: всі доповіді, статті проходили через мої руки як літератора. Багато чого пригадую цікавого. Пригадую, навіть, як вперше за мою каденцію мені доручили підготувати до друку у «Радянській Україні» велику, гарну статтю Бориса Патона – президента Академії...

Скільки років Ви працювали в АН України?

Близько п'яти років. Після Академії мене запросили до Київського державного університету імені Тараса Шевченка на кафедру теорії літератури. Працював старшим викладачем, доцентом, а потім і професором. До 1995 року.

Докторську дисертацію Ви захистили вже працюючи в Університеті?

Так, у Київському університеті імені Тараса Шевченка. Тема була досить непроста, давала привід для розмов...

Навіть професор, доктор наук, провідний фахівець кращого університету країни не мав доступу до історичної інформації, архівів?

Не мав жодного доступу нікуди...

Працюючи в університеті, інших вищих навчальних закладах України, Ви все ж таки були фахівцем із сучасного літературознавства?

Не тільки. Ще я викладав курси з історії та теорії літератури, специфіки художньої творчості, принципів аналізу художнього твору, літературної критики та багато інших.

Ви маєте солідний науковий доробок?

Так, мушу сказати, в мене дійсно багато праць, публікацій. Це і наукові статті, монографії, підручники, навчальні посібники. Це і численні публікації в пресі, зокрема, в «Радянській Україні», в «Літературній Україні», в «Освіті» тощо.

Вашому перу належать дослідження, присвячені творчості таких титанів, як І. Франко і Л. Українка, І. Карпенко-Карий і В. Стефаник, М. Рильський і В. Сосюра. Творчість яких відомих постатей ще Вас цікавила?

Багатьох: В. Бобинського, М. Ірчана, А. Чайковського, Б. і М. Олійників, М. Чернявського, М. Куліша, О. Богачука, А. Патруса-Карпатського, П. Маха та інших. В основному мої численні наукові розвідки присвячені дослідженню проблем історії української класичної та нової літератури, теорії літератури, міжслов'янських літературних взаємин та фольклору.

Миколо Івановичу, Ви автор цілого циклу праць, присвячених проблемі показу всебічної ролі поета Т. Шевченка й виняткового, неоціненного впливу його творчості на пробудження й розвиток політичного й культурно-освітнього життя Західної України. Розкажіть про це детальніше, будь ласка.

Йдеться про кілька десятків статей-розвідок, які вийшли друком упродовж 60–90-х рр. ХХ ст.

на сторінках центральної республіканської періодики, окремих наукових збірників, видань Польщі, Чехословаччини, США, Канади та ін. У ці роки вийшли в світ і такі монографічні праці, як «Шевченко і Західна Україна», «За правду слова Шевченка», «Пам'ятники Т. Шевченку в Західній Україні», які певною мірою підсумували мої тривалі пошуки, починаючи ще з часів роботи над дисертацією.

Скільки всього монографій маєте?

Маю на сьогодні 25, а то і більше самостійних наукових досліджень.

Відомо, що Ви розшукали, підготували, упорядкували тексти, писали передмови, примітки, коментарі до них, видавали окремими книжками твори багатьох українських репресованих письменників. Розкажіть і про це.

Так, йдеться про двотомник творів А. Крушельницького, роман «Олексій Корнієнко» А. Чайковського, «Поезії» та «Гість із ночі» В. Бобинського, повісті «Будинок здоров'я» С. Масляка, збірки «Пісня про руки» І. Крушельницького, збірки «Червона корсетка» В. Мизинця, «Добридень, оновлений краю» М. Марфієвича, «З доріг» Ф. Малицького, «Пісня з Берези» О. Гаврилюка, «Поезії» М. Кічури, «Поезії» Я. Кондра, «Вибране» М. Калинчука, «Вибране» Г. Жежко та ще багато інших.

Про ці книги було багато публікацій у пресі України і за її межами?

Так, було.

А який Ваш науковий доробок останніх років?

Це дослідження творчості І. Карпенка-Карого. У 2005-му, здається, році, вийшла солідна праця «І. Карпенко-Карий і український театр другої половини ХІХ – початку ХХ століття». Пізніше, у 2007 р. вийшов у світ політичний портрет українського воєначальника і громадського діяча Є. Коновальця, над яким я працював тривалий час – «Євген Коновалець і національно-визвольна боротьба українського народу (10–30-ті рр. ХХ ст.)». Друком з'явився і двотомник моїх вибраних творів літературознавчих праць: «Вибране. Літературно-критичні статті та нари-

си» у 2009 році. Видано такі праці, як: «Виховання патріотизму в учнів та студентської молоді» у 2010 році, «Вічно в пам'яті і в серці українця...» у 2011-му. Досить солідним виданням є «Словник літературознавчих термінів» (на 1500 статей), що широко використовується у літературознавстві, частково у фольклористиці та мовознавстві.

Ви згадали ім'я Євгена Коновальця. Це той самий Коновалець, який згодом очолив ОУН?

Так. Євген Михайлович Коновалець. Він брав активну участь у зміцненні боєздатності республіканської армії. У 1918-1919 рр. Коновалець командував дивізією, корпусом і групою Січових Стрільців під час бойових операцій проти більшовицьких і денікінських військ. Саме його стрільці врятували Центральну Раду, життя самого М. Грушевського, коли німці почали тікати з Києва. М. Грушевський тоді перебував у розташванні Січових Стрільців.

Що покликала Вас звернутися до цієї постаті?

Його лицарський характер, любов до України. Це була надзвичайно розумна людина в усіх відношеннях: і як військовий діяч, і як дипломат, і як просто людина. Він пропонував стратегію і тактику дій щодо захисту держави...

Коновалець – Герой України?

Це справжній герой України. Таких героїв було чимало. Не про всіх відомо багато. Цікаво, що, працюючи над історичними матеріалами, знайшов, навіть факти, що пліч-о-пліч з Коновальцем вибудовував незалежність України, як з'ясувалось, прадід моєї дружини Степан Лазуренко. Довелось мені спілкуватися з його сином, Сергієм, що мешкає зараз в Америці. Тож, можу сказати, що багато цікавого дізнався. Степан Савович Лазуренко був військовим керманічем, очолював батальйони українців. Ще у 1916 році воював під Житомиром, вибивав німців в атаках славетного Брусилівського прориву, переміг потужну ворожу оборону. Його було відзначено Золотим Георгіївським Хрестом – дуже високою нагородою того часу... Є інформація, згадки про нього в історичній літературі. Він помер у 1969 році і похований на кладовищі української діаспори, в

Нью-Джерсі, в 30-ти кілометрах від Нью-Йорка. До речі, його нащадки запрошують мене до себе в гості, до Сполучених Штатів Америки. Насправді, із задоволенням відвідав би могилу українського героя, дізнався би більше про події того часу, як кажуть, з перших вуст.

Така ось історія. Така патріотична династія, яку свого часу зцементував генерал-фельдмаршал Іван Паскевич, уродженець Полтавщини, українець, славетний полководець. До речі, отримав значно більше перемог у військових походах, ніж сам О. Суворов.

Ви багато уваги приділяєте мовному питанню. Невже в Україні українці не мають права всюди розмовляти українською?

Історія свідчить, що кожна держава, загарбуючи іншу державу, в першу чергу вдається до ліквідації її мови. Бо відомо, що є мова – є держава, немає мови – немає держави.

Ви вірите, що в Україні все ж буде українська держава і пануватиме українська мова?

Я вірю в те, що буде українська держава. Не може великий народ, який має таку героїчну історію, таких героїчних предків, стати рабом, не може...

Миколо Івановичу, а над чим Ви працюєте зараз?

Зараз плідно працюю над монументальною, я би сказав, працею «Пізнай істину – і вона врятує нас!», а в планах – хочу ще написати спогади... Є чим поділитися, що залишити нащадкам...

Вас любили студенти?

Важко сказати. Мені здавалося, що ставляться до мене добре. Коли я читав лекції, то аудиторія була завжди повна. Якщо студенти не люблять викладача, то не ходять на його пари...

Миколо Івановичу, понад три десятиріччя Ви готували і продовжуєте готувати наукові кадри. Під Вашим керівництвом не одне покоління писало наукові роботи й успішно захищало їх, ваші вихованці – кандидати і доктори наук, очолили факультети, кафедри вищих навчальних закладів України. Ви цим пишаєтесь?

Я пишаюсь своїми випускниками, молодими вченими, справжніми науковцями. Дев'ятнадцять

пошукувачів стали кандидатами та докторами наук. Так що маю свою наукову школу. Частина Національної спілки письменників України – колишні члени Літературної студії ім. М. Рильського, якою я тривалий час керував, як, до речі, і Шевченкознавчою літературною студією.

Ви практично все своє життя, починаючи із 1954 року і дотепер, працюєте у сфері освіти. Який Ваш загальний науково-педагогічний стаж?

Рахуйте – близько 60 років.

Розкажіть про Вашу громадську діяльність.

Тривалий час я був членом Київського міського товариства «Знання». Ще з 1961 року. Близько десяти років був директором курсів з українознавства для громадян США, Канади, Австралії при Президії правління Товариства культурних зв'язків з українцями за кордоном. Ще був головою профбюро співробітників філологічного факультету Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. Неодноразово був делегатом з'їздів письменників та профспілок України.

Багато уваги приділяв свого часу проведенню міжнародних та всеукраїнських освітніх і наукових заходів. Постійно підвищував свою кваліфікацію, в тому числі за кордоном. В Угорщині, Польщі, Болгарії, Німеччині, Чехословаччині, Білорусії.

Довелося попрацювати і заступником декана, і завідувачем кафедри, і першим проректором. Запрошували свого часу очолити Волинський університет, навіть...

Окрема сторінка Вашої діяльності – це науково-організаційна робота в Академії наук вищої освіти України: з моменту її заснування та понині. Скажіть, створення недержавної Академії наук вищої школи – це намагання реформувати наявну систему організації науки в Україні? З чого все почалося?

Я брав участь в установчих зборах і був серед тих, хто проголосив створення Академії наук вищої школи України. Автором ідеї був Віталій Іларіонович Стріха – український фізик, педагог, доктор фізико-математичних наук, професор.

Заснування АН ВШ України відбулося на тлі процесів демократизації української науки на по-

чатку 1990-х. Воно стало відповіддю на об'єктивну потребу піднести статус університетської науки, яка в межах адміністративної системи, виробленої ще за часів СРСР, перебувала в дискримінованому становищі щодо науки академічної. У Бориса Євгеновича Патона, президента АН України, для вузівських працівників існувала негласна 7-відсоткова квота. На скликані ініціативною групою установчі збори 27 листопада 1992 року прибуло 50 провідних докторів наук, професорів українських ВНЗ, які й стали академіками-засновниками АН ВШ України.

Збори затвердили статут Академії, обрали її керівництво. Першим президентом АН ВШ України було обрано В.І. Стріху, віце-президентами М.І. Дробнохода та Ю.І. Чутова, головним ученим секретарем – М.Г. Кувшинського. Становлення проходило дуже важко. Не було приміщення для роботи. Ректор Київського університету ім. Т. Шевченка Віктор Скопенко виділив для потреб нової Академії невелику аудиторію – кімнату в університеті, де не було нічого. Тож розпочинали з пошуку столів, стільців тощо. Важко було, надзвичайно важко. Але зібралася група активістів, яка з душею взялася за організацію роботи. Інформація про Академію поширилася швидко, і до нас почали йти люди. Ми проводили співбесіди з кандидатами в академіки, докторами наук, професорами, колегіально обговорювали кожного претендента, виносили пропозиції щодо прийому до Академії. Невдовзі виникли перші неприємності. Покинув роботу головний учений секретар. І Віталій Іларіонович Стріха звернувся до мене і запропонував мені обійняти цю посаду. Я не відмовився і з 1993 року став головним ученим секретарем Академії. Весь тягар роботи впав на мої плечі. На жаль, неспокій в організації не припинився, чвари наростали. Віталій Іларіонович був дуже м'якою і толерантною людиною, довіряв колегам, намагався уникати конфліктних ситуацій. Він вважав, що завдання президента бути на вершині піраміди, наглядати за подіями зверху, підписувати документи та виконувати представницькі функції, а інші хай працюють і створюють належну атмос-

феру. Дійшло до того, що В.В. Скопенко викликав В.І. Стріху і ультимативно заявив, щоб Президія покинула університет. Я запропонував поїхати у педінститут і спробувати домовитися з ректором інституту – Миколою Івановичем Шкілем... Хмари ще більше згустилися. Саме в той час мене запросили очолити кафедру у Військовому гуманітарному інституті Національної академії оборони України. Я взяв ініціативу в свої руки і вся канцелярія Академії переїхала зі мною на нове робоче місце. Засідання Президії декілька місяців не проводилися. Не в останню чергу наслідком цієї колотнечі стала передчасна смерть президента Академії В.І. Стріхи. І постало питання – хто очолить організацію. Я, як головний учений секретар, розпочав роботу з підготовки зборів, проводив багато нарад з ученими секретарями відділень... На зборах академіки висунули мою кандидатуру на посаду президента Академії. Такий перебіг подій був для мене, скажу відверто, дещо несподіваним...

Безумовно, життя тривало. Ми активізували роботу організації, покращили її фінансове становище, незважаючи на судову тяганину з паном Дробноходом. Врешті-решт ми вирішили змінити назву Академії...

Якими Вам вбачаються пріоритетні напрямки діяльності Академії?

Насправді, їх багато. Треба рухатись в ногу з часом. Розвиватися, не стояти та місці. Треба працювати. Багато працювати.

За плідну творчу і педагогічну діяльність чи удостоєний президент Микола Іванович Дубина найвищих академічних нагород?

Так, це медалі Святого Володимира та Ярослава Мудрого.

Сьогодні Микола Іванович Дубина – відомий дослідник літератури, письменник, видатний учений, громадський діяч, якого глибоко шанують досвідчені колеги-фахівці, люблять вихованці. Серед широкої наукової громадськості Ви залишаєтесь авторитетом, користуєтесь повагою. Скажіть, напевне держава теж оцінила Ваші заслуги? Микола Івановичу, Ви напевне маєте численні відзнаки, нагороди?

Мабуть, так. По-перше, я Ветеран праці, ще з 1989 року. Був лауреатом Премії Т.Г. Шевченка Київського національного університету імені Тараса Шевченка, лауреатом літературної Премії імені М. Чернявського. За плідну наукову і педагогічну діяльність Міністерство освіти і науки України присвоїло мені такі почесні звання, як Відмінник освіти України, заслужений працівник народної освіти України. Мене було нагороджено медалями «За наукові досягнення» та «Петро Могила», а Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Тараса Шевченка нагородило Почесним дипломом «За великий особистий внесок у справу формування національної свідомості, відродження історичної пам'яті, піднесення духовності українського народу і розбудови та зміцнення Української держави» та ще багато інших, всіх навіть і не перелічу одразу.

Миколу Івановича Дубину нагороджено зіркою «Патріот України», Золотою медаллю «Незалежність» НСЖ України, медаллю «Почесна відзнака» НСП України. Ви є членом Національної спілки письменників та Національної спілки журналістів України?

Так, з 1964 року я член спілки журналістів СРСР та член спілки журналістів України. Пізніше, у 1976-му став членом спілки письменників України а з 1980-го – член спілки письменників СРСР.

За результатами проведення щорічного рейтингу в межах Загальнонаціонального проекту «Флагмани сучасної освіти» за вагомих внесок у розвиток освіти і науки України Ви визнані кращим серед представників галузі.

Так, є таке.

Чи маєте інші нагороди?

Маю подяки, почесні грамоти, відзнаки. Ще церковні ордени Святого князя Володимира Великого III ступеня, орден Кирила і Мефодія, багато інших.

Миколо Івановичу, життя зводило Вас з різними людьми, сьогодні у Вас напевне багато друзів, з якими з них Ви би «пішли у розвідку»?

Небагато, але десь два-три таких є. Другом був мій батько, я з ним ділився всім-всім. Він усім

серцем сприймав усі мої радості, болі і турботи. Дуже-дуже пишався мною і, у разі потреби, підставляв плече. Моїми друзями були вчительки: Лідія Ярославівна Пачовська та Ніна Потапівна Василенко. Я досить довго листувався з ними, надсилав свої книги, надсилав поздоровлення. Другом був Яків Порфірович Білоштан. Він був значно старшим за віком, і тому ми були як вчитель і учень, але працювали разом, як колеги – обидва професори. Був у мене один друг, на жаль, покійний, Микола Пилипович Гнатюк. Ми разом працювали, він доцент і я доцент, жили душа в душу. Він був з переселенців, з Холмщини, дуже хороший чоловік. Є друзі в Академії: Станіслав Табачников, Іван Зозуля, Станіслав Рудик, Володимир Литвин, Раду Процюк та чимало інших. Багато друзів на Волині. Цим я і багатий... Але окремо хочу зупинитись ще на одній людині – дуже дорогій і близькій мені, моїй дружині Олені. Це окрема, особлива сторінка мого життя, моєї біографії. Додам лише одне, я дуже вдячний їй за те, що вона зі мною і в радості, і в горі; підтримує мене, чогось повчає і завжди поруч... Надзвичайно красива і добра жінка. З нею багато мандруємо, приймаємо друзів, інколи і сперечаємось... Словом, все майже, як у всіх. А панує в нашому домі любов і затишок. І я знаю – це назавжди.

Миколо Івановичу, інколи неважко зберегти шлюб заради якоїсь мети, але зберегти кохання на все життя – це справжній талант?

Думаю, що Господь Бог дарував нам надзвичайний дар – любов, що стала причиною і основою нашого взаємного вибору. Зустрівши мою дружину Олену, тоді юну, красиву, чорняву дівчину, з добрим серцем, скромну, з інтелігентної родини, не схожу на інших, врешті-решт, я зрозумів, що просто не можу без неї нормально дихати... Мабуть, що долею було передбачено зустріти ту єдину, яка сталася мені на все життя... Пізніше я часто повторював їй, що це – фатум...

Понад чверть сторіччя як ми стали чоловіком і дружиною, пообіцявши один одному бути разом в горі і радості, в багатстві і бідності, в славі і забутті. Багато чого довелось пережити... Скажу

більше, наша любов змогла перемогти всі негаразди і дурниці... Я не кидав увесь світ до її ніг, просто намагався стати для неї необхідною людиною, найбільш надійним захистом від усіх бід і негараздів. Думаю, що її бажання було таким самим. А як же інакше?

Впевнений, що наш чудовий дім, нашу родину зберігає і оберігає від усіх бід моя дружина, а мої успіхи останніх років походять від тієї любові, яку мені подарувала моя Ленонька. Вона завжди підтримує таку атмосферу в домі, в якій я почуваюся комфортно і затишно. Вона чудово знає, як я віддаюся роботі, відчуває мій настрій, спокійно витримує мій імпульсивний характер. Зі мною їй сумувати не доводиться (Сміється!). Одним словом, створює усі умови для праці, творчості, бажання жити. Це мудра і терпляча жінка, від якої завжди віє теплом. Оточила мене турботою, завжди допомагала і допомагає мені. В усьому. Стала для мене опорою. Скажу, навіть, вона нагадує мені мою матір. Надзвичайно працююча. Ще вона добра господиня, смачно готує, любить приймати гостей і вміє це робити. Її дуже люблять діти. Навіть дивуюсь, коли вона все встигає? І все хвилюється, переживає, щоб в мене все було гаразд. Не знаю, що б я робив без неї. До речі, я часто кажу їй про це (Посміхається!). Ми і зараз зідзвонюємося кілька разів на день, щоб почути рідний голос. Я переконаний і невинно повторюю, є в цьому щось незвичайно зворушливе і ніжне. І, думаю, що секрет цієї безмежної ніжності і любові простий і невигадликий: треба просто кохати. Завжди, за будь-яких умов та обставин. А ще – знайти свою людину. Я зустрів таку в свої вже зрілі роки і на все життя! Дякую Богові за це.

Ще маю питання: Ви завжди підтягнутий, охайний, у костюмі, у білій випрасуваній сорочці. Ви все встигаєте?

Сміється. Скажу відверто – це все заслуга моєї дружини. Вона чудово знає мої смаки, мій стиль, бо я справді віддаю перевагу офіційному вбранню, костюмам. Звик іще з тих часів, коли працював директором у школі. В основному – на роботі, урочистих заходах. Але ж і я стежу за тенденція-

ми моди теж. Усе інше – це її парафія. Я їй цілком довіряю і мені імponує її естетичний смак. Хоча вона обов'язково запитає, порадиться зі мною, чи подобається мені, чи не заперечую я щодо чогось і таке інше. Ми з нею багато в чому схожі.

Чи вистачає у Вас за всієї зайнятості часу на якісь захоплення, як кажуть сьогодні – хобі?

Чим більше років, тим менше захоплень, скажу я Вам. Я з задоволенням ходжу до театрів, на концерти. Я б ходив більше, так це потребує часу. Найбільше моє захоплення – це книга. Я, маючи час, сідаю і до ночі читаю. Люблю природу. Ми часто з дружиною виїжджаємо на дачу, за місто, де чудові краєвиди. Багато мандруємо. Люблю цікаві місця, нові враження.

Пригадайте щось цікаве, сюжети з відпочинку, скажімо.

Довелось нещодавно побувати на Чорному морі, у Кароліно-Бугазі, невеличкому містечку з романтичною назвою. Зразу ж в уяві спливає щось легке, сповнене радістю, веселим дитячим сміхом, теплим морем. Під'їжджаючи до селища і помітивши табличку з написом Кароліно-Бугаз, не убачивши моря, розумієш, що воно десь поруч. Може підказує морський бриз, а може сонце, яке тут завжди по-літньому яскраве і дарує надію на чудовий відпочинок... І одразу ж відчуваєш приплив сил і особливого настрою, хочеться полинати хоч на декілька днів у цю атмосферу щастя...

Скажу, насправді-бо, враження досить двоїсті. Багато відпочивальників, переважно із Західної України, Білорусі, Угорщини, Молдови, Росії. Прості люди... Дуже багато дітей – активно працюють табори відпочинку для юнацтва. І це не дивно, адже ця курортна зона простяглась між Чорним морем і Дністровським лиманом. Широкі, просторі, піщані пляжі, чисте море...

Яка країна може похвалитися такою благодатною територією і можливістю відпочинку, не говорячи про Закарпаття, Прикарпаття тощо...

У багатьох місцях відпочивав у своєму житті: в Криму, на Закарпатті, на Шацьких озерах Во-

лині, в Сочі, Болгарії, Угорщині, в Карлових Варах, в Італії, в Монако, на Лазурному узбережжі Франції, в Швейцарії, Австрії, Туреччині, багато бачив... Дивує лише одне: явно виражений контраст! І ще культура, обслуговування, ставлення до відпочивальників, гостей!.. Пригадую озера Швейцарії, австрійські Альпи, Італійське узбережжя... І сонце, і повітря, і вода... І в нас те ж сонце... Але там чистота, охайність, привабливість, бажання жити, любити, творити... Одне слово, європейська цивілізація!..

Я часто їздив до Луцька, єдина дорога до Львова – більш-менш відремонтована. А чи є цивілізовані пункти перепочинку на трасах – хоч би національного, державного призначення? Чи достатньо їх? Чи всім вони доступні? Тому й прагнемо їхати туди відпочивати, де комфортно, зручно, приємно і цікаво, і вкладаємо гроші в економіку інших країн. А чи могло би бути інакше? Відповідь очевидна... А поки що, обираємо відпочинок за власними бажаннями, смаками і можливостями... Але сподіваюся, що настануть і в Україні кращі часи. І нам є що показати світові.

– Хто такий Микола Іванович Дубина: літератор, педагог, учений, психолог, чиновник, громадський діяч, просто людина?

Сам не знаю. Якщо скласти все разом до купи, то те, що отримаєте і назвете – і є Микола Дубина.

– Бачу, Ви – щаслива людина, Миколо Івановичу!

Думаю, так. У мене було цікаве життя. Насичене подіями, зустрічами, розчаруваннями... Як на мене, немає ідеального життя, але бувають ідеальні моменти. Узагалі, життя – це не лише ті дні, що минули, а ті, що запам'ятались. Для мене щастя – це справжні друзі, родина, ще – мати рідний дім, куди повертатись, де на тебе чекає рідна людина, з якою я можу бути собою. Щастя – це бути разом! Зрозумів, що треба обирати достойне, а не доступне. І тоді ти отримаєш довговічне щастя, а не тимчасове задоволення! Все!

Миколо Івановичу, щиро Вам дякую...